

Indledning

Gitte Balling, Louise Ejgod Hansen, Åse Hedemark og Beth Juncker

Dette temanummer sætter fokus på nordisk børnekulturpolitik nationalt og lokalt. Hvor kom den fra? Hvor er den på vej hen? Hvad har den udrettet? Gør den en forskel? Det sker, fordi opmærksomheden på nordisk kulturpolitik for børn og unge ikke er overvældende, og fordi forskning på feltet er lille. Det kan et temanummer ikke ændre, men det kan kalde på debat og initiativer, som kan skærpe opmærksomheden. Det er vores håb.

En decideret nordisk børnekulturpolitik blev først udviklet i 1970'erne og 80'erne knyttet til nedsættelsen af nordiske ministerier for kultur. Det danske kulturministerium blev grundlagt i 1961, det svenske Kulturråd i 1974 og det norske kulturdepartement i 1982. Umiddelbart gjorde det ingen forskel for danske, svenske eller norske børn. Det kom det til, efterhånden som de nordiske lande begyndte at forholde sig kulturpolitisk til den tradition for kulturtilbud rettet til børn, som har en langt længere historie.

Er børn oprindeligt 'onde' eller 'gode'? Svarene på de spørgsmål har styret de kulturtilbud, der rettede sig mod dem siden 1500-tallet: almanakker, børnebibler, gruppevækkende beretninger om de pinsler 'syndige' børn blev ramt af, hvis de ikke hurtigt kom på bedre tanker. Litteratur for børn var religiøs, opdragelsesmæssigt styret. I 1700-tallet finder en sekularisering sted. Børn er nu grundlæggende 'gode', men også selvoptagne, forfængelige, egoistiske. De skal hjælpes på vej. Det bliver de med rækker af små moralske fortællinger, som ser deres legende brister i øjnene og anviser dem bedre veje. Litteratur for børn på et opdragelsesmæssigt oplysningsgrundlag. Litteratur for børn har med andre ord en lang historie bag sig. Kultur for børn en langt kortere. Også den knytter sig til udviklingen i synet på børn – er de primært fremtidens voksne? Er de børn med egne syn på og interesser i livet? Ses de som becoming? Eller som beings? Svaret på disse spørgsmål krydser først rigtig klinger efter slutningen af Anden Verdenskrig.

I 1944 skriver danske Egon Matthiesen *Fred'rik med bilen*, opfulgt i 1949 af *Mis med de blå øjne*, i 1945 starter finske Tove Jansson fortællingerne fra Mumidalen, i 1947 kommer Astrid Lindgrens *Pippi Långstrump* og i 1953 følger norske Thorbjørn Egner trop med *Klatremus og de andre dyrene i Hakkebakkeskogen*. Et radikalt skift i synet på nordiske børn har fundet sted. Der er bestemt stadig moralske slutninger, men børneperspektivet har ændret sig. Det er ikke længere voksnes syn på børn, der styrer fortælletrangen. Det er børn selv og deres egne perspektiver, der fortælles fra.

Med det skift i børnesyn og børneperspektiver lægges grundlaget for nordisk børnekulturpolitik. Den bliver et centralt redskab i udviklingen af de nordiske velfærdssamfund med

visionerne om, at først skal alle have adgang til Kulturen med stort K, siden at alle – kunstnere, kulturinstitutioner, oplevere og deltagere – skal kunne bidrage til det kulturelle demokrati, som ikke blot formidler Kunsten, men alle kunst- og mediearter. Kulturpolitikken bliver til som et redskab til udviklingen af velfærdssamfundene og deres demokratiske udvikling med de mål, at kulturpolitikken skal sikre lighed i adgang på tværs af økonomi og social status og dermed bidrage både til dannelse og til kulturelt demokrati.

For børn indebærer det ikke, at de opdragelses- eller uddannelsesmæssige effekter af kulturpolitikken nedlægges. De ses stadig som *becomings*, men synet på beings blander sig. Der skabes film, teater, udstillinger, oplevelser, der respekterer, at 'sjov' er en indgang til viden, læring, selvforståelse og identitet. Det får indflydelse på udviklingen af nordisk børnekulturpolitik.

Næste vigtige skridt i udviklingen af den nordiske børnekulturpolitik er global. 20. november 1989 blev FN's Konvention om Barnets Rettigheder vedtaget på FN's generalforsamling. 196 lande har ratificeret den, deriblandt alle nordiske lande. I forhold til kulturpolitik for børn og unge er to af konventionens artikler helt centrale – 13 og 31. Artikel 13 handler om børns ytringsfrihed, herunder deres ret til at "søge, modtage og videregive oplysninger og tanker af enhver art, enten mundtligt, skriftligt eller på tryk i form af kunst eller gennem en hvilken som helst anden udtryksmåde, barnet måtte vælge." Hermed ligestilles børns ytringsfrihed med voksnes. Også børns ret til "fuld deltagelse i det kulturelle og kunstneriske liv" slås fast i artikel 31, der også forpligter deltagerstaterne til at stille "passende og lige muligheder til rådighed for kulturel, kunstnerisk, fritidspræget og rekreativ udfoldelse." Da de nordiske lande underskrev konventionen, forpligtede de sig samtidig på et nyt grundlag for de dele af deres kulturpolitikker, som retter sig mod børn.

Kulturpolitik i de nordiske lande retter sig mod muligheden for kunstneriske og kulturelle oplevelser og aktiviteter i fritiden. Der bliver støttet både for at udvikle mangfoldighed i tilbuddene, men også for at bidrage til lighed på trods af tværs af social status, økonomi, køn og alder. Hovedargumentet på tværs af Norden er: sammenhængskraft. I kulturlivet møder vi hinanden på kryds og tværs. Vi deler oplevelser og aktiviteter. Alt efter personlige interesser sker det til koncerter, på festivaler, i teatre, på museer og dansescener, i work-shops. Her kan vi i de timer, det tager, opleve eller udøve sammen med mennesker, vi ikke kender, men som vi deler en oplevelse eller et rum med. Sådan er det også for børn. Men ikke helt.

Både i Sverige, Norge og Danmark understreger kulturpolitikkerne, at kunst og kultur retter sig mod alle, at alle kulturinstitutioner skal bidrage, og at alle kunstneriske og kulturelle genrer skal inddrages. Da op mod 90% af alle nordiske børn tilbringer mange af deres vågne timer i daginstitutioner, skoler og fritidstilbud, er det oplagt, at skal 'alle' nås, må børns institutioner inddrages. Det er i og med de sociale, pædagogiske og uddannelsesmæssige institutioner flest børns møder med kunst og kultur sker. Centrale kulturpolitiske tiltag hedder da f.eks. også: Den kulturelle skolesekken i Norge, Skapande skole i Sverige og Åben skole i Danmark. Brugen af børns institutioner er en styrke, men det sætter også de kulturpolitiske tiltag i et vejkryds. Vejkrydset udløses af de sociale, pædagogiske og kulturelle institutioners forskellige syn på børn. For daginstitutioner og skoler er børn 'becomings' – fremtidens voksne: motorik, sprog og sociale kompetencer skal udvikles og faglige kompetencer – læse, skrive og regne – skal indlæres. Alt sammen centrale forudsætninger for et kommende voksent liv. For mange kunst- og kulturinstitutioner er børn primært 'beings' – mennesker, som skal mødes på egne betingelser, opleve og deltage i egen ret. Det er der principielt ingen modsætning i – børn som 'beings' er jo forudsætningen for børn som 'becomings'. Men det skaber en løbende diskussion: Skal børns møder med kunst og

kultur i institutionssammenhænge bakke op om institutionernes egne målsætninger? Eller skal møderne med kunst og kultur bidrage med den forskel, der kan gøre forskellen og skabe variation og mangfoldighed i nordiske børns hverdag?

Disse spørgsmål viser også, at børnekulturpolitik ikke kan afgrænses til kulturen som forvaltningsområde. Ikke mindst undervisningspolitikken spiller en central rolle for den nordiske børnekulturpolitik. Gør det børnekulturpolitikken anderledes end 'voksenkulturpolitikken'? I dette temanummer om nordisk børnekulturpolitik tager vi pulsen på feltet – historisk og aktuelt. Lever vi i dag op til FN's Børnekonventions artikler? Har der fundet en børnekulturpolitisk udvikling sted? Hvad siger praksis nationalt og lokalt?

I den første artikel sætter Sylvelin Hege Sevilhaug netop fokus på samspillet mellem undervisnings- og kulturpolitik. I artiklen *Musikkfagets plass i norsk skole siden 1974 og fram til i dag* sætter hun fokus på musikfagets plads i norsk skole fra 1974 til i dag på baggrund af større viden om hvad der sker, når man udøver eller lytter til musik. Artiklen gennemgår den tid, som i perioden afsættes til musik, samt musikfagets målsætninger i læreplanerne. To forskellige perspektiver på kunstuddannelse bliver vurderet, henholdsvis *læring i kunst* og *læring gennem kunst*. De to tilgange repræsenterer forskellige traditioner for, hvordan kunst skal defineres og legitimeres.

Den næste artikel ser overordnet på, hvilken betydning børn har i norsk kulturpolitik. Åse Kristine Tveit analyserer i artiklen *Barn i norsk kulturpolitikk Meld. St. 18 Oppleve, skape, dele. Om kultur for med og av barn og unge*, en stortingsmelding som alene omhandler offentlig børne- og ungdomskulturpolitik. I artiklen undersøges de forskellige diskurser, som meldingen rummer. Analysen viser, at meldingen rummer forskellige, ofte modstridende, diskurser. Tveit knytter de forskellige diskurser til hhv. æstetik, børns rettigheder og til opdragelse og uddannelse. Endelig bliver meldingen kontekstualiseret med tidligere kulturpolitiske dokumenter.

Herefter følger tre artikler, der sætter fokus på kulturarvsområdet. I artiklen *Children's cultural heritage: The micro-politics of the archive* undersøger Anna Sparrman og Pål Aarsand, hvordan børns tegninger håndteres i Svenskt barnbildarkiv. Arkivet rummer 700.000 tegninger skabt af børn, hvoraf de ældste er fra 1700-tallet. I deres artikel problematiserer Sparrman og Aarsand børns egen kulturarv ved at analysere, hvordan tegningerne er blevet digitaliseret, katalogiseret og registreret i arkivet, samt hvilke konsekvenser dette får for synet på børn og barndom i samfundet generelt. Nanna Holdgaard og Mette Boritz analyserer i deres artikel *Power to the Children? Understanding Children's Participation in the Year of the Children via the National Museum in Copenhagen* endnu en kulturarvsinstitution – det danske Nationalmuseet. I 2018 gennemførte museet en særlig børnesatsning og Holdgaard og Boritz analyserer i artiklen, hvordan og på hvilke måder, museet arbejdede med børns deltagelse, samt hvordan man kan forstå magtfordelingen i de relationer mellem børn og voksne, som kommer til udtryk i børnesatsningen. Også Gyrid Øyen sætter fokus på kulturarven, men flytter det fra det nationale og samlende til minoritetskulturer. I artiklen *Om å ta plass! Kulturarvsproduksjoner for barn og unge som verktøy for gjenreisning av kvensk minoritetskultur* undersøger hun kulturarvsproduktions betydning for børn og unge i den norske kulturpolitiske satsning: Den kulturelle skolesekken (DKS). Det sker på baggrund af interviews med museumsformidlere, som arbejder med synliggørelse af minoritetskulturer i Øst-Finnmark. Artiklen sammenkobler flere felter inden for det kulturpolitiske landskab, hvor politik om museer, børn og unge, nationale minoriteter, kulturarv og DKS er i spil.

De sidste to artikler inden for temaet sætter fokus på litteraturpolitik og på børns læsning. Cecilia Riving ser i sin artikel *Fantasiflykt: Fantasins betydelse i läsfrämjande insatser*

för barn och unga 1980–2020 på betydningen af fantasibegrebet i forhold til at fremme børn og unges læsning. Artiklens empiriske materiale udgøres af kulturpolitiske dokumenter suppleret med undersøgelser af børns læsevaner og rapporter om læsefremmende aktiviteter. Gennem en kvalitativ analyse af teksterne undersøges, hvorledes fantasi omtales og værdisættes. Analysen viser, at mens fantasien havde en naturlig plads i første del af den undersøgte periode, er den helt forsvundet i de aktuelle dokumenter. Betydning har forandret sig inden for perioden.

Gitte Balling og Lisbet Vestergaard viser tydeligt, hvordan de danske læsestrategier er spændt ud mellem et fokus på børns læsekompetence og deres lyst til at læse. Netop læselystbegrebet er centralt i artiklen *Børns læselyst - en analyse af de seneste 20 års kulturpolitiske argumenter og strategier*. Deres konklusion om, at samarbejde mellem forskellige aktører og sektorer har været afgørende i hele perioden, peger tilbage på denne indledningspointe om, at børnekulturpolitik rækker ud over det kulturpolitiske forvaltningsområde.

Ud over de syv temaartikler rummer dette nummer af Nordisk Kulturpolitisk Tidsskrift også en enkel artikel uden for tema. Det er Olli Jakonen og Sakarias Sokkas *Rethinking the Finnish Cultural Policy Regime: policy domains, public funding, and instrumentalism*. Også denne artikel ser på kulturpolitik på tværs af forvaltnings- og politikområder gennem en analyse af fordelingen af støtte til kultur på tværs af alle statslige politikområder.

God læselyst!